

OSTEOLOGICKÉ ZVIERACIE ZVYŠKY ZO SVODÍNA

ĎURIŠOVÁ ANNA

V roku 2004 pokračoval v obci Svodín, parcela č. 611/1 (okres Nové Zámky) pod vedením PhDr. Z. Drenka archeologický výskum, ktorého prvá etapa prebehla v rokoch 1995 – 2000 (Drenko 2002). Nový terénny výskum sa uskutočnil vo vzdialenosti 50 m severozápadne od zaniknutého románskeho kostola Sv. Michala, ktorého zvyšky boli odkryté v predchádzajúcich výskumoch. Celkom boli vyhlbené štyri sondy. V sonde II. o rozmeroch 8 x 1,5 m bola čiastočne odkrytá zásobnicová jama. V jame a v ostatnom priestore sondy II. mimo jamy boli nájdené okrem archeologických nálezov aj osteologické zvyšky zvierat. Archeologický inventár jamy bol datovaný do prvej polovice 17. storočia (Füryová – Drenko 2004).

Metóda spracovania osteologických zvyškov

Determinácia kostí bola urobená na základe ich morfológických znakov. Pri taxonomickej identifikácii bolo použité názvoslovie podľa Gaislera (1983). V prípade niektorých nálezov bolo možné stanoviť vek uhynutých zvierat. Pri určení veku som použila metódu Schmidtovej (1972), Armitageho (1982) a Habermehla (1975). Na zvyškoch boli sledované aj tafonomické zmeny.

Materiál**Zásobnicová jama**

ARTIODACTYLA

Bos primigenius f. taurus

Mandibula sin. – Fragment horizontálnej vetvy sánky so zachovanými zubami p3, p4, m1 a m2. Sánka pochádza z dospelého jedinca menších rozmerov, pravdepodobne z kravy.

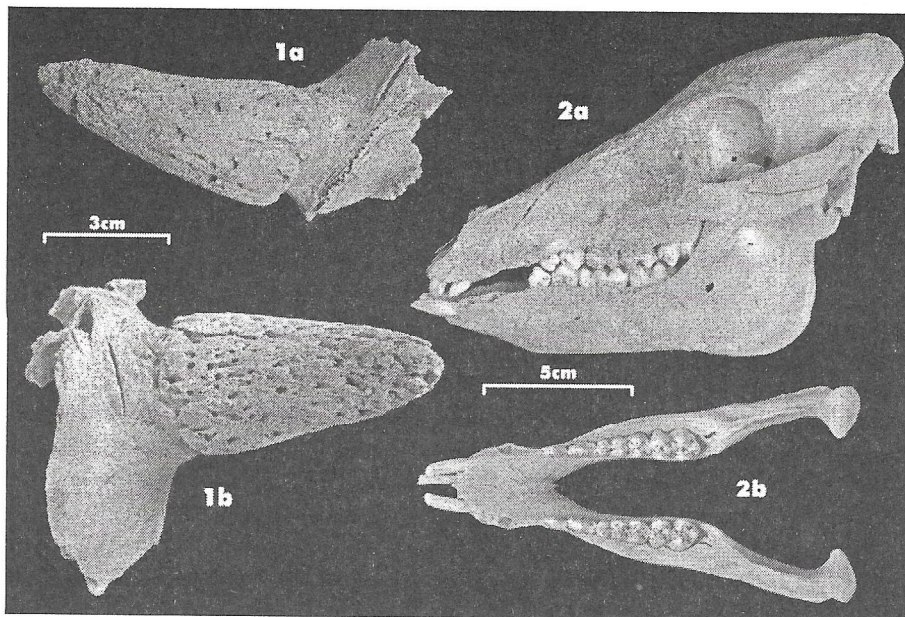
Maxilla sin. – Fragment hornej ľavej čeľuste so zachovanými molármi M2 a M3 pochádza z menšieho dospelého jedinca, pravdepodobne tiež z kravy.

Processus cornus dex. – Neúplný pravý roh so zvyškami lebečných kostí.

Processus cornus sin. – Neúplný ľavý roh so zvyškami lebečných kostí.

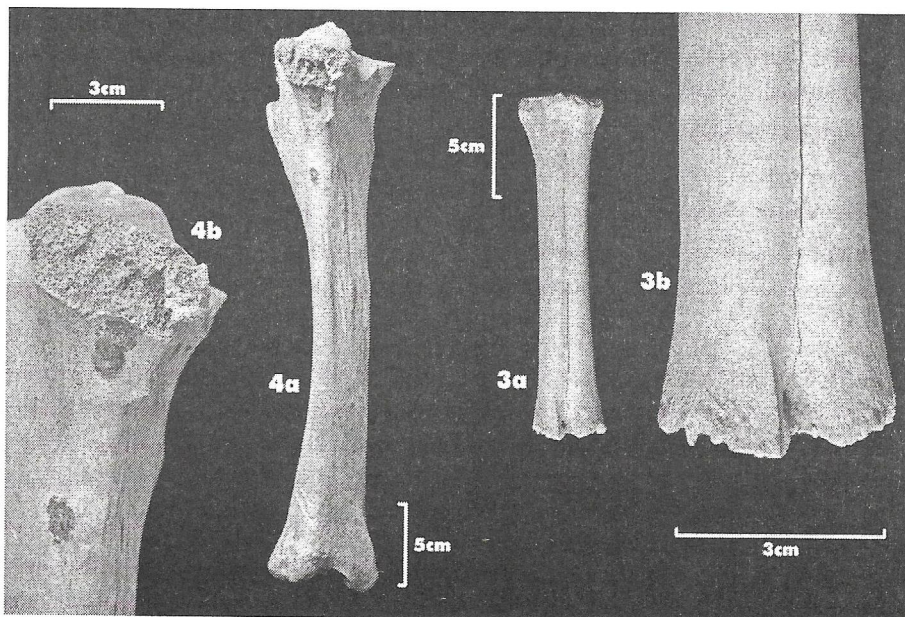
Oba spomínané rohy sú na vrchole poškodené. Zo zachovania, veľkosti a porézności rohov usudzujem, že pochádzajú z dvoch rôznych mladších dospelých jedincov.

Processus cornus sin. a dex., juv. – Ľavý a pravý roh zo zvyškami lebečných kostí z juvenilného, s najväčšou pravdepodobnosťou toho istého jedinca. Podľa klasifikácie Armitageho (1982) rohy pochádzajú z 1 – 2 ročného zvierata. Rohy sú veľmi porézne, s pomerne veľkými výživnými otvormi prechádzajúcimi do hlbokých kanálikov, čo svedčí

Obr. 1 *Bos primigenius* f. *taurus*, juv. – zářezy po ostrém predmete na čelovej kosti
 a) *processus cornus* sin., b) *processus cornus* dex.

Obr. 2 *Sus scrofa* f. *domestica*
 a) *cranium* + *mandibula*, juv., b) *mandibula*, juv. – pohľad na oklusálnu časť zubov

Obr. 3 *Bos primigenius* f. *taurus*, *metatarsale* III. et IV. dex.
 a) pohľad na dorzálnu stranu kosti, distálna epifýza bola pravdepodobne odhryzená, b) ohryzený distálny koniec diafýzy

Obr. 4 *Equus przewalskii* f. *caballus*, *tibia* sin.
 a) pohľad na plantárno-laterálnu stranu kosti, b) ohryzená proximálna epifýza

o tom, že kosť bola dobre vyživovaná a v aktívnom raste. Na oboch fragmentoch na čelovej kosti v blízkosti rohov sú zárezy po ostróm predmete (obr. 1a, 1b).

Celkom bolo zistených šesť zvyškov tura domáceho, ktoré pochádzajú najmenej z troch jedincov (jedného juvenilného a dvoch mladých adultov).

Sus scrofa f. domestica (obr. 2a, 2b)

Cranium, juv. – Lebka mláďaťa so zachovanými zubami dI1, dI2, P1, dP2, dP3, dP4, M1 sin. a dex.

Mandibula – Sánka mláďaťa so zachovanými zubami di2, dp2, dp3, dp4, m1 sin. a di1, di2, dp2, dp3, dp4, m1 dex.. Trvalý p1 nie je vyvinutý. Sánka je pravdepodobne z toho istého jedinca ako lebka.

Vzhľadom na charakter chrupu, v ktorom sú zachované horné trvalé prvé premoláre, horné a dolné trvalé prvé moláre a ostatné zuby mliečne, možno odhadnúť podľa metódy Schmidtovej (1975) a Habermehla (1975) vek jedinca na 5 – 6 mesiacov.

Ovis musimon f. aries

Mandibula sin. – Sánka so zachovanými mliečnymi zubami dp2, dp3, dp4 a práve prezaným m1 patrila mláďaťu vo veku približne tri mesiace (Habermehl 1975).

CARNIVORA

Felis lybica f. catus

Cranium – Lebka so zachovanými zubami P3 a P4 sin. a I3, P3 a P4 dex..

Mandibula – Sánka so zachovanými zubami p3, p4 a m1 sin. a c, p3, p4 a m1 dex. Podľa rovnakého stavu zachovania nezhrzených zubov na lebke aj na sánke usudzujem, že pochádzajú z toho istého mladého jedinca.

Sonda II

Ostatné dole uvedené nálezy pochádzajú zo sondy II mimo zásobnicovej jamy.

ARTIODACTYLA

Bos primigenius f. taurus

Tibia sin., juv. – Zachovala sa len diafýza kosti. Proximálna epifýza bola odlomená a distálna epifýza nebola ešte prirastená. Podľa metódy Habermehla (1975) kosť patrila zvicraťu vo veku menej ako 2 – 2,5 roka.

Metatarsale III. et IV. dex. – Kosť sa zachovala bez distálnej epifýzy. Podľa značne ohryzenej distálnej časti diafýzy (obr. 3a, 3b) usudzujem, že epifýza bola odhryzená. Kosť pochádza z menšieho jedinca.

PERISSODACTYLA

Equus przewalskii f. caballus

Tibia sin. – Kosť je zachovaná celá, laterálna časť proximálnej epifýzy a trocha aj distálna epifýza sú ohryzené (obr. 4a, 4b).

Záver

Celkom bolo vykopaných 14 kusov osteologických zvieracích zvyškov. Zvyšky sú v dobrom stave. Zo zásobnicovej jamy pochádza 11 kusov a zo sondy II, mimo jamy 3 kosti. Všetky kosti sú z domácich zvierat.

Nálezy zo zásobnicovej jamy sú len z kraniálnej časti skeletu. Pochádzajú zo štyroch druhov – tura domáceho (*Bos primigenius* f. *taurus*), svine domácej (*Sus scrofa* f. *domestica*), ovce domácej (*Ovis musimon* f. *aries*) a mačky domácej (*Felis lybica* f. *catus*). Osteologické zvyšky patrili najmenej trom jedincom tura, jednému mláďaťu svine, jednému mláďaťu ovce a jednej mačke. Z tafonomických modifikácií spôsobených ľudskou rukou boli zistené zárezy ostrým predmetom na lebečných kostiach nedospelého tura.

Kosti zo sondy II mimo jamy sú na rozdiel od kostí zo zásobnicovej jamy z postkraniálnej časti skeletu, a to z končatín. Determinované boli dva druhy – tur domáci (*Bos primigenius* f. *taurus*) a kôň domáci *Equus przewalskii* f. *caballus*. Zvyšky tura patrili najmenej jednému nedospelému jedincom. Košť koňa pochádza z dospelého jedinca. Na kostiach končatín boli pozorované stopy po hryzení pravdepodobne psom.

Nájdenny osteologický materiál je málo početný pre podrobnejšie tafonomické zhodnotenie. Získané údaje o zachovaných zooarcheologických zvyškoch majú doplňujúci charakter k archeologickým nálezom.

LITERATÚRA

- ARMITAGE, PH. 1982: A system for ageing and sexing the horn cores of cattle from British Post-medieval sites (17th to early 18th century) with special reference to unimproved British longhorn cattle. P. 37-54. – in: Wilson, B., Grogson, C., Payne, S., 1982 (eds.): Ageing and Sexing Animal Bones from Archeological Sites, BAR British Series 109, 268 p.
- DRENKO, Z. 2002: Zaniknutá kostolná pevnosť vo Svodíne. Zbor. SNM 96, Arch. 12, s. 103–130.
- FÜRYOVÁ, K. – DRENKO, Z. 2004: Výskumná správa z archeologického výskumu vo Svodíne na parcele č. 611/1. SNM – Archeologické múzeum, Bratislava, 3 s. (ms – in Archív SNM-Archeologického múzea, Bratislava).
- HABERMEHL, H.-K. 1975: Die Altersbestimmung bei Haus- und Labortieren. Verlag Paul Parey, Berlin/Hamburg, 216 s.
- GAISLER, J. 1983: Zoologie obratlovců. Academia Praha, 536 s.
- SCHMID, E. 1972: Knochenatlas. Elsevier Publishing Company, Amsterdam/London/New York, 159 s.

RNDr. Anna Ďurišová, Slovenské národné múzeum-Prírodovedné múzeum, Vajanského nábr. 2, 810 06 Bratislava, P.O.BOX 13, durisova@snm.sk